

ÜSTÜN YETENEKLİ BİR TÜRK KADIN SANATÇI: SUNA KAN*

A GIFTED TURKISH WOMEN ARTIST: SUNA KAN

Nisa Gökden KAYA **

Hüseyin MERTOL ***

Öz

Üstün yetenekliler; zekâ, yaratıcılık, sanat, liderlik kapasitesi, motivasyon veya özel akademik alanlarda, yaşitlarına göre yüksek düzeyde performans gösterdiği uzmanlar tarafından belirlenmiş olan bireylerdir. Üstün yetenekliler toplumun yaklaşık olarak %2'lik bir kesimini oluşturdukları için, yeteneklerine uygun şekilde eğitim almaları büyük önem taşımaktadır. Osmanlı Devleti dönemindeki Enderun Mektebi, dünyada üstün yeteneklilere yönelik ilk sistemli eğitim kurumu olarak kabul edilmektedir. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu Gazi Mustafa Kemal Atatürk, çağdaş Türkiye'nin temellerini atarken üstün yetenekli kişilerin eğitimine de önem vermiştir. 1923 – 1938 yılları arasında seçilmiş 925 öğrenci başta Almanya olmak üzere Fransa, Belçika, Amerika Birleşik Devletleri, İsviçre, İngiltere gibi gelişmiş ülkelere üniversite eğitimi için gönderilmiştir. O dönemde Türkiye'de müzik alanında olağanüstü yetenekli çocuklara uygun okul ve eğitimciler olmaması nedeniyle, 7 Temmuz 1948 tarihinde çıkartılan 5245 sayılı kanun ile müzik alanında üstün yetenekli olan Suna Kan ve İdil Biret, yeteneklerine uygun şekilde eğitim almaları için Fransa'ya Paris Konservatuvarı'na gönderilmiştir. Babası da Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasında keman sanatçı olan Suna Kan'ın müzik alanındaki üstün yeteneği henüz beş yaşında iken keşfedilmiştir. Birinci olarak kazandığı Paris Konservatuvarı'ndan birincilikle mezun olmuştur. Eğitiminin ardından Türkiye'ye dönerek 1958 yılında Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasında keman solisti olmuştur. Bu araştırmada, dünya çapında başarılar imza atmış, Türkiye'nin tüm şehirlerinde konserler vererek kendisine özel bir eğitim almasını sağlayan ülkesine borcunu ödemiş, üstün yetenekli bir Türk kadın sanatçı olan Suna Kan konu edilmiştir.

41

Anahtar Kelimeler: özel eğitim, üstün yetenek, Suna Kan**Abstract**

The gifted are individuals who have been determined by experts to perform at a higher level than their peers in intelligence, creativity, art, leadership capacity, motivation or special academic fields. Since gifted people constitute approximately 2% of the society, it is of great importance that they receive education in accordance with their abilities. Enderun School in the Ottoman Empire period is accepted as the first systematic educational institution in the world for gifted students. The founder of the Turkish Republic, Gazi Mustafa Kemal Atatürk, while laying the foundations of modern Turkey, also gave importance to the education of gifted people. Between 1923 and 1938, 925 selected students were sent to developed countries such as Germany, France, Belgium, the United States, Switzerland and England for university education. Due to the lack of schools and educators suitable for children with extraordinary talents in the field of music at that time, Suna Kan and İdil Biret, who were gifted in the field of music, went to France to the Paris Conservatory to receive education in accordance with their talents, with the law no. 5245 enacted on July 7, 1948. has been sent. Suna Kan, whose father was also a violinist in the Presidential Symphony Orchestra, was discovered when she was only five years old. She graduated from the Paris Conservatory, which she won first, with the first place. After her education, she returned to Turkey and became a violin soloist in the Presidential Symphony Orchestra in 1958. The

* Geliş Tarihi/Received:10.10.2021, Kabul Tarihi/Accepted: 15.12.2022, DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.7472526>

** Dr., Hitit Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Çocuk Gelişimi Bölümü, Çorum, Türkiye / e-posta: nisakay@gmail.com / ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6969-371X>

*** Doç. Dr., Gaziosmanpaşa Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi / Coğrafya Bölümü, Tokat, Türkiye / e-posta: huseyin.mertol@gop.edu.tr / ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0001-8048-0814>

subject of this research is Suna Kan, a gifted Turkish female artist who has achieved worldwide success and paid her debt to her country, which gave her concerts in all cities of Turkey and provided her with a special education.

Keywords: special education, gifted, Suna Kan

Giriş

Bilim ve sanat alanlarında olağanüstü yetenekli olan üstün yetenekliler, ortaya koydukları bilimsel ve sanatsal çalışmalarla toplumların gelişmesinde önemli rol oynamaktadır. Bu bağlamda ülkeler üstün yetenekli bireylerin eğitime önem vermeye başlamış; böylece üstün yeteneklilik, özellikle son yüzyılda eğitim alanının önemli bir araştırma konularından biri haline gelmiştir. Üstün yetenekliliğin birçok tanımı yapılmış olmasına karşın üzerinde henüz bir fikir birliğine varılamamıştır. Üstün yeteneklilik konusunda çalışan günümüz araştırmacılarından Renzulli (1986) tarafından geliştirilen “Üç Halka Kuramı”na göre, üstün yetenekli kişiler, normal gelişim gösterenlere kıyasla yüksek bilişsel beceriler, yüksek öğrenme motivasyonu ve yaratıcılık özelliklerine sahip olup bu üç özelliği bir veya daha fazla alana uygulayabilmektedir.

Üstün yetenekliler toplumun yaklaşık olarak %2’lik bir kesimini oluşturmaktadır. Bu bağlamda üstün yetenekli bireyler nadir bulunan değerli madenler gibidir. Bir başka ifadeyle, tıpkı madenlerin yeraltından çıkartıldıktan sonra işlenmesi gerektiği gibi, bu bireylerin yetenekli oldukları alanlarda başarılı olabilmeleri için yeteneklerine uygun şekilde eğitim almaları gerekmektedir.

1. Üstün Yeteneklilerin Eğitimi

Üstün yeteneklilerin eğitimi günümüzde özel eğitim alanının önde gelen çalışma alanlarından biri olmasına karşın üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda bazı olumsuz görüşler de mevcuttur. Üstün yeteneklilerin özel bir eğitime ihtiyacı olmadığı, zaten her ortamda kendilerini geliştirebilecekleri ya da üstün yeteneklilere verilecek özel eğitimin elit bir sınıf yaratacağı gibi önyargılar örnek olarak verilebilir (Ataman, 2005). Benzer olarak Özbay ve Palancı (2013) üstün yeteneklilere verilen eğitimin bazı çevrelerde “gereksiz lüks uygulamalar” şeklinde yanlış algılandığını belirtmektedir. Oysa üstün yetenekliler, özel eğitim almadıklarında yetenekleri körelmektedir.

Üstün yeteneklilerin eğitimi konusunda bir ilk olma özelliği taşıyan Enderun Mektebi’nin, Osmanlı Devleti’nin uzun yıllar tarih sahnesinde döneminin en güçlü devleti olmasında büyük payı bulunmaktadır (Enç, 2005). Belirli kurallara göre uygulanan devşirme sistemi ile Hristiyan ailelerden alınan üstün yetenekli çocuklar, yeteneklerine göre ortalama 10–

15 yıllık eğitimden sonra devletin gereksinme duyduğu üst düzey yönetici, asker ve sanatçı olarak yetiştirilmekteydi. Bu nedenle Enderun Mektebi İslami bilgilerin yanı sıra dil eğitimi, fen, matematik, coğrafya eğitimleri, beden eğitimi ve uygulamalı idari işler eğitimlerinin de verildiği sistemli bir kurumdu (Akkutay, 1984). Ancak Kanuni Sultan Süleyman döneminden sonra, öğrenci seçiminde özensiz davranılarak devşirme işine rüşvet ve iltimas karıştırılması sonucunda eski önemini yitiren Enderun Mektebi 1909'da kapatılmıştır (Simit, 2019).

Osmanlı Devleti'nin yıkılmasında çağa ayak uyduramamanın ve eğitimde çağdaşlaşamamanın etkisini iyi bilen Gazi Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin ihtiyaç duyduğu üstün yetenekli bireylerin nitelikli bir eğitim alarak yetiştirilmesi için 1923 – 1938 yılları arasında sınavla seçilmiş 925 öğrenciyi burslu olarak gelişmiş ülkelere üniversite eğitimi için göndermiştir. Eğitimlerini tamamlayarak Türkiye'ye dönen bu kişiler önemli görevler üstlenmişlerdir (İçke, 2015).

2. Suna Kan'ın Üstün Yeteneğinin Ortaya Çıkışı ve Eğitimi

Sanatçı Nuri Kan'ın kızı olarak 21 Ekim 1936 tarihinde, Adana'da dünyaya gelen Suna Kan, evde keman sesiyle büyümüştür (Renda, 2016). Babasının da Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasında sanatçı olması sayesinde müzik alanında üstün yetenekli olduğu erken yaşta fark edilmiştir. Ankara Devlet Konservatuarını kazanmıştır. Aralarında Hulusi Karsel, Walter Gerhardt, İzzet Neziha Albayrak, Gilbert Back'ın da bulunduğu sanatçılardan keman dersleri almıştır. Suna Kan 9 yaşında iken 1946'da Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası eşliğinde Hasan Ferit Alnar yönetiminde verdiği ilk konserde gösterdiği üstün başarı ve yeteneği ile dönemin Cumhurbaşkanı İsmet İnönü'nün dikkatini çekmiştir (Kahramankaptan, 1998; Tunçdemir, 1996). Benzer şekilde kusursuz bir kulak ve ses hafızasına sahip olan piyanist İdil Biret de henüz yedi yaşındayken olağanüstü yeteneği fark edilmiştir. Üstün yeteneklerinin erken yaşta ortaya çıkarılmasında ailelerinin ve öğretmenlerinin payı yadsınamaz. Sanat alanında üstün yetenekli çocukların erken yaşta keşfedilerek uygun eğitime yönlendirilmesinde ailenin olduğu kadar okulların ve toplumun da önemli rolü bulunmaktadır (Sezginsoy ve Güven, 2010).

Resim 1- Kaynak: https://w3.sdu.edu.tr/SDU_Files/kitaplar/suna-kan-fahri-doktora-toreni.pdf

Türkiye’de müzik alanında o derecede üstün yetenekli olan çocuklara eğitim verebilecek uygun okul ve eğitimciler olmaması nedeniyle, Suna Kan ve İdil Biret’in yurt dışında eğitim alması gerektiği Türkiye Büyük Millet Meclisi gündemine gelmiştir. Yürürlükte olan kanun üniversite eğitimi için yurt dışına gönderilmeyi kapsıyordu, oysa o tarihte Suna Kan 11, İdil Biret 6 yaşında olduğu için aileleri ile birlikte gitmeleri gerekiyordu. Bu durum mecliste tartışmalara neden olmuş, bazı milletvekilleri ülkenin ekonomik sorunlarının olduğu bir dönemde, müzik eğitimi için üstün yetenekli çocukların yurt dışına gönderilmesini gereksiz bulduğunu dile getirmiştir. Bu durum daha önce bahsedilen üstün yeteneklilerin eğitime ilişkin olumsuz önyargılardan kaynaklanmaktadır. Bunun yanı sıra bazı milletvekilleri tarafından bu çocukların eğitim aldıkları takdirde üstün yeteneklerinin gelişerek Türkiye’ye değer katacakları görüşleri de belirtilmiştir (Alpaslan ve Gökdemir, 2019).

Bu durum Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından tartışıldıktan sonra, 7 Temmuz 1948 tarihinde çıkartılan 5245 sayılı “İdil Biret ve Suna Kan’ın Yabancı Memleketlere Müzik Tahsiline Gönderilmesine Dair Kanun” 245 milletvekilinden 239’unun olumlu oyuyla kabul edilmiştir. 6955 sayılı Resmi Gazete (1948)’de yayımlanan ve “Harika Çocuk Yasası” olarak da adlandırılan (İlyas, 2017) bu kanun 15.02.1956 tarihine kadar yürürlükte kalmış, daha kapsamlı olan 6660 sayılı “Güzel Sanatlarda Fevkalade İstidat Gösteren Çocukların Devlet Tarafından Yetiştirilmesi Hakkında Kanun”un çıkarılması ile yürürlükten kaldırılmıştır (Çetinkaya ve Döner, 2012).

Müzik alanında üstün yetenekli olan Suna Kan ve İdil Biret'in yeteneklerine uygun şekilde eğitim almalarının yolu açılınca, İdil Biret Fransa'ya Paris Konservatuvarı'na, Suna Kan ise önce İtalya'ya Roma Konservatuvarı'na gönderilmiştir. Ancak Suna Kan ve ailesi İtalya'ya gittiklerinde eğitim verecek kişinin vefat ettiğini öğrenmiştir. Bu nedenle Suna Kan da Fransa'ya giderek Paris Konservatuvarı'na başvurmuş ve birincilikle kazanmıştır. Başarılı eğitim hayatının sonucunda, 1952 yılında birincilikle mezun olmuştur (Renda, 2016).

Resim 2- Kaynak: https://w3.sdu.edu.tr/SDU_Files/kitaplar/suna-kan-fahri-doktora-toreni.pdf

3. Suna Kan'ın Sanat Hayatı ve Başarıları

45

1957 yılında Türkiye'ye dönen Suna Kan evlenmiş ve anne olmuştur. Uzun sürmeyen bu evliliğin ardından ikinci evliliğini Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrası'nda viyola sanatçısı olan Faruk Güvenç'le gerçekleştirmiştir. 1958 yılında Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasında keman solisti olarak çalışmaya başlamıştır. 1971 yılında ise Türk sanatına katkı ve hizmetlerinden dolayı Suna Kan'a devlet sanatçısı unvanı verilmiştir (Renda, 2016). Aynı zamanda bu unvanı alan ilk kadın sanatçıdır (https://w3.sdu.edu.tr/SDU_Files/kitaplar/suna-kan-fahri-doktora-toreni.pdf). 2018 yılında Süleyman Demirel Üniversitesi tarafından "Fahri Doktora" payesi verilmiştir (Resim 3).

Resim 3- Kaynak: https://w3.sdu.edu.tr/SDU_Files/kitaplar/suna-kan-fahri-doktora-toreni.pdf

Yurt dışında yaşamayı hiç düşünmediğin dile getiren Kan, Türkiye'nin birçok şehrinde konserler vermiştir (Kahramankaptan, 1998). Türk besteciler tarafından keman için bestelenen repertuvarları yorumlamıştır. Ayrıca Ankara'da bulunan bir üniversitede müzik öğretmenliği yapmıştır. Türk müziğine ve müzik eğitimine katkıları ve dünya çapında başarıları ile kendisine özel bir eğitim almasını sağlayan ülkesine borcunu ödemiş bir sanatçıdır. 2017 yılında sağlık sorunları sebebiyle artık konser veremediğini belirtmiştir.

Sonuç

Üstün yetenekli bireylerin yeteneklerini ortaya çıkartmak ve üretken hale getirmek için özel eğitime ihtiyaçları vardır. Osmanlı Devleti bu gerçeği fark ederek dünyada üstün yeteneklilerin eğitim aldıkları ilk sistemli kurum olarak Enderun Mektebi'ni kurmuş ve devletin ihtiyacı olan devlet adamlarının yanı sıra sanatçılar da yetiştirmiştir (Akkutay, 1984). Türkiye Cumhuriyeti de Mustafa Kemal Atatürk'ün vizyonu sayesinde eğitime önem vererek üstün yetenekli öğrencileri yurt dışında eğitim almalarını sağlamıştır. Suna Kan ve İdil Biret, müzik alanında üstün yeteneğe sahip olduğu erken yaşta keşfedilen ve çıkartılan kanun ile yurt dışında kendi yeteneklerine uygun eğitim olanağını yakalayan sanatçılarımızdandır. Aldıkları özel eğitim sayesinde üstün yeteneklerini geliştirme olanağı bulan Suna Kan ve İdil Biret, gerek yurt dışında gerekse ülkemizde müzik alanında birçok başarı elde etmiştir (Tunçdemir, 2008).

Günümüzde Türkiye'de üstün yetenekli çocuklar için en yaygın eğitim kurumu Bilim ve Sanat Merkezleri (BİLSEM)'dir. Türkiye'nin 81 ilinde toplam 182 tane BİLSEM bulunmaktadır (<https://orgm.meb.gov.tr/>). Çiloğlu ve Çevik Kılıç (2022) son 10 yılda BİLSEM'lerin sayısının 3 kat, bu merkezlere devam eden üstün yetenekli öğrenci sayısının ise 7 kat arttığını belirtmektedir. Nicel olarak sağlanan bu artış memnun edici olmakla birlikte eğitimin kalitesi ve sürdürülebilir olması da önem taşımaktadır.

Levent ve Kansu-Çelik (2017) sanat alanında üstün yetenekli çocukların eğitiminin devlet tarafından desteklenmesine ilişkin sanatçıların görüşlerini inceledikleri araştırmasında, Türkiye’de konu ile ilgili yasal düzenleme ve uygulamaların karar vericiler ve politika yapıcıların sanata bakış açılarına göre sürekli değiştiği sonucuna ulaşmışlardır. Bu sonuca benzer olarak Bilgiç ve Ataman (2020) Millî Eğitim Şûra Kararlarında üstün zekâlı ve yetenekli (özel yetenekli) bireylerin eğitimi üzerine yaptıkları değerlendirmede, şûralarda yer alan konuya ilişkin gündem maddelerinin sistem odaklı değil, kişi odaklı olduğu ve sürdürülebilir olmaktan çok hükümet politikalarına göre değiştiği görüşünü belirtmektedir.

Sonuç olarak, ülkeler için çok önemli bir insan kaynağı olan üstün yetenekli bireyler erken yaşlarda belirlenerek yeteneklerine uygun şekilde özel eğitim almalıdır. Bu bağlamda devletin fırsat eşitliği sağlaması, eğitim kurumlarının nicelik artışının yanı sıra niteliklerinin artması için de gerekli çalışmalarının yapılması önerilebilir. Suna Kan, aldığı eğitimle üstün yeteneğini geliştirme fırsatı bularak dünya çapında başarılarla imza atmıştır. Suna Kan gibi üstün yetenekli bireylerin erken yaşta uygun eğitim olanaklarına yönlendirilmesi gerekmektedir.

Kaynaklar

- Akkutay, Ü. *Enderun Mektebi*. Ankara: Gazi Eğitim Fakültesi Yayınları No:4, 1984).
- Alpaslan, E., Gökdemir, T., Cumhuriyetin İlk Yıllarında Müzik Alanında Yurt Dışına Gönderilen Öğrenciler ve Çağdaş Türk Müziğine Etkileri: İdil Biret ve Suna Kan Örneği, *Asia Minor Studies*, 7/ 2, (2019), 282-298.
- Ataman, A. Üstün zekâlı ve üstün yetenekli çocuklar. A. Ataman (Ed.), *Özel eğitime giriş* içinde (s. 173-195). Ankara: Gündüz, 2005.
- Bilgiç, N., & Ataman, A. Evaluation of the National Education Council’s decisions regarding the education of gifted and talented students. *Talent*, 10(1), (2020), 62-78. DOI: <https://doi.org/10.46893/talent.758443>
- Çetinkaya, Ç. & Döner, İ. Türkiye’de Üstün Yeteneklilere Tanınan Hakların İncelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, 2 (3), (2012), 7-20. <https://dergipark.org.tr/en/pub/suje/issue/20631/219951>
- Çiloğlu, S.; Çevik Kılıç, D. B. Bilim Ve Sanat Merkezleri’nde (BİLSEM) Öğrenim Görmekte Olan Müzik Birimi Öğrencilerinin Yaşadıkları Sorunların İncelenmesi. O. Zahal ve ve H. Taş (Eds.) *Eğitimde Güncel Araştırmalar* içinde (s. 131-142). Ankara: Gece, 2022.
- Enç, M. *Üstün Beyin Gücü*. Ankara: Gündüz Eğitim ve Yayıncılık, 2005.

https://w3.sdu.edu.tr/SDU_Files/kitaplar/suna-kan-fahri-doktora-toreni.pdf

İçke, A. *Atatürk dönemi yurt dışı eğitimi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora tezi, 2015.

İdil Biret Ve Suna Kan'ın Yabancı Memleketlere Müzik Tahsiline Gönderilmesine Dair Kanun, (1948). Resmi Gazete, Sayı:6955.

İlyas, A. Cumhuriyet'in ideal toplum yetiştirme yolu: 5245 Sayılı Harika Çocuk Yasası. *Türk İslâm Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, 12/23, (2017), 165–180.

Kahramankaptan, Ş. İsmet İnönü ve hârika çocuklar İdil Biret-Suna Kan, Ümit yayıncılık, Ankara, 1998.

Levent, F. ve Kansu-Çelik, F. Sanat alanında üstün yetenekli çocukların eğitiminin devlet tarafından desteklenmesine ilişkin sanatçıların görüşleri. *Türk Üstün Zekâ ve Eğitim Dergisi*, 7/2, (2017), 65-86.

Özbay, Y. & Palancı, M. Üstün Yetenekli çocuk ve ergenlerin psikososyal özellikleri, *Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 22, (2013), 89-108.

Renda, Ş. T. *Türkiye'de uluslararası düzeyde tanınan keman solistlerinin eğitim geçmişleri ve yorumculuk yöntemlerinin incelenmesi*. Ankara: Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

Renzulli, J. S. *The three ring conception of giftedness: A developmental model for creative productivity*. Cambridge: University of Cambridge, 1986.

Sezginsoy, B. & Güven, E. Piyano ve keman alanında iki harika çocuk: İdil Biret-Suna Kan (görüş ve önerileri), *İlköğretim Online Dergisi* 9/1, (2010), 128-135.

Simit, M. E. Kapatılış Sürecinde Enderun-ı Hümayun ve Enderun Mektebi. *Vakanüvis-Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*. 4 /4, (2019), 318-353.

Tunçdemir, İ. *Çoksesli Müzik Alanındaki Kadın Devlet Sanatçılarımız*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 1996.

Tunçdemir, İ. Çoksesli müzikte harika çocuk kanunun Türk müzik kültürüne etkisi. İdil Biret-Suna Kan örneği. *Millî Eğitim Dergisi*, 36/177, (2008), 8-26.